

הראל במישרו בכיכר אתרים - כאשר אפשר להציל חיי אדם

הפעם רפקנו את המעפילים. ואז מוש אומר לו: מה זה האוניות האלה? והוא נהיה ארום כמו סלק ורץ כמו משוגע לשגרירות, אבל כבר לא היה לו עם מי לרברב. אהנו המשכנו וראינו את המגדלור של הרדרגלים, והורדנו נוטים תורכים, וידעתי שהקרב הוכרע ואני אומר לגד - קדימה הביתה! ואז גוש עצום חותך לנו חרטום - שתי משחתות כריטיות חיכו לנו. ציפיתי לזה, כי שמעתי בביבי-יסי שהצי יצא לתירון ממלטה. כאור ראשון ראיתי ים מלא אוניות בריטיות, אבל הייתי רגוע. עברנו את שדה המוקשים, עברנו את הנוספורוס. נפתרה הבעיה. כעת נגיע לחיפה ומקסימוס יגרשו אותנו.

או קיבלתי מיכר מהארץ - לנסוע בכל מקרה לקפריסין, לא להתנגד. ותגידו לבריטים שאלוהי אברהם אבינו הבטיח את הארץ לבני ישראל. חשבתי שהם השתגעו. נעשיתי מורה לתנ"ך לאדמירלים הבריטים? ואז נוצר קשר עם האדמירל. העמדת לו כמה דרישות. בן היתר שהצוותים הזרים לא ייאסרו. הוא ענה לי על כל הדרישות בחיוב, רק לא בנושא הצוותים. המשכנו לכיוון חיפה, ואז הוא אומר: אין לי תשובה מקריד או מחיפה בקשר לצוותים, אבל אני לא רוצה לקלקל הסכם, ולכן אחזיר את הצוותים לארץ מוצאם. חשבתי שאני משתגע. אם הוא יחזיר את הספרדים לפנתקו הוא יוציא אותם להורג. בסוף סוכם שהצוות יתערב בין המעפילים.

הבריטים עלו על האוניה ואז אחד הקצינים, שכובד על דינו כמין אננס ובוויסקי, אומר לי: אתה יודע, אתה רוקק בסדר, אבל על אחת האוניות האחרות שלכם היה מפקד אחד סאן אוף א ביץ'. הוא רצה להטביע את האוניה. שאלתי אותו איזו אוניה, הוא אומר לי אקסודוס. כמעט נפלתי. הגענו לקפריסין, שם הורדנו את המעפילים.

אך חזרתם ארצה? יכולנו לחזור כמעפילים, אך נודע לנו שחפרו מינתרה. החלטנו לצאת דרך המינתרה. סוכם עם הפלמ"ח שישלחו ספינת-דיג. אחרי שכמעט נחנקנו במינתרה הגענו לחוף. לא היתה שם ספינה. הסתתרנו ובאה איזה בחורה שמסרה שהיתה תקלה ושלמחרת היום תגיע ספינה, ואכן כך היה. כל המעפילים עלו ארצה ב-15 במאי. בקרב על ירושלים, בלטרון, כבר נהרגו 20 מעפילים וככל מילחמת-העצמאות נהרגו 400 מעפילים שלחמו על מדינה שלא ראו אותה.

סע כחובל שלנו, אהנו נהיה גורפי המוקשים שלך. אם נחטוף מוקש תעצור את האונייה שלך. הרוסי לא היה שמוק. היתה רוח מורחית והוא פחד שבסערה אחד המוקשים יתנתק ויתחיל לנרוד למסלול הנקי. לקחתי חברה בולגרים שהיו על האוניה, הושבתי אותם על החרטום עם פרויקטורים ואמרת להם - אם תראו כדורים תנו צעקה. היה גשם ורוח נוראית. אהנו נוסעים כשדה-מוקשים וברציק אחרינו. עוברת שעה ועוד שעה, וכבר היו אוניות שטבעו שם, וידענו שזה ים חרא. זכרנו את סלואדור ואת סטורומה. אתה יודע שיש סיכוי שגם אתה תטבע ואתה

נח"י זה הלילה הקד ואימ! לחי הסיכון והכרד! לחי הסנינות הקטנות, קבימ! 66

מוביל השיירה הגדולה ולא יודע אם תחיה בעוד שעה, ואין חגורות-הצלה ואין סירות, וכל הזמן אני מסתכל על פאן קרשנט שנוסעת בשבול של פאן יורק. זה היה אחד הלילות הארוכים ביותר בחיי.

התקדמנו לאט. סמכתי על גר. הוא הכי טוב שיש, יקה כזה, ועל סטיב. הקפטן הספרדי, שהיה המנהיג הרוחני של הצוות הספרדי. היתה דממה והעסק נסחב לאט לאט. והנה, לפנות בוקר ראינו את המגדלור הרומני. עשינו את זה ואז עוד לא גמרנו את המתח של הלילה, וכבר נכנסנו למתח אם יעצרו אותנו או לא. אם יעצרו, אמרתי, אני מעלה את האוניה על שירטון, אין דרך חזרה, ואז, כמו שסוכם עם הגנרל התורכי ושרי הבריאות, נותנים לנו לעבור, ועולים נוטים תורכים, ושם כבר לא היה איכפת לי כלום. העליתי 3000 איש על הסיפון והיינו קרובים לחוף של קושטא, שם יש בתקופה ומיסעדות. אחרי שהכל נגמר מספר לי מווש פרלמן, שהוא יושב באחד מבתי-הקפה עם קצין מהשגרירות הבריטית, והבריטי עם הגב לים, אומר למויש:

לבוספורוס ולעבור ביום הראשון נחצות לים האגאי. נאמר לנו, שאם נעמוד בלוח-הזמנים לא יעצרו אותנו. מדוע מכל מפקדי האוניות הוטל דווקא עליך לסקר על ה-סאנים? אחרי אקסודוס הייתי שלישי של יעקב דורי, ומתתי לצאת עם הפאנים. שאול אביגור צילצל

היתה צפיפה אימה, הריח היה לבתי נסבל וכולם לבשו את כל הנגדים שהיו להם

אלי מפאריס וכישא שאגיע לפראג. נפגשנו בבית-קפה מטרופול כפראג, יחד עם יענקלה סלומון, מפקד ההגנה היבשתית. מספרים כי שאול אביגור מעולם לא הזמין עוגות. הוא היה כליכר קמצן בכסף ציבורי. הוא נהג בו כאילו זה כסף קדוש. כל אחת מהפאנים עלתה רבע מיליון דולר. השיפוץ וההכנה שלהם עלו מיליון דולר. ואתה, האיש המניע את האוניות, יכול לשתות רק קפה. עוגה זה כסף מיותר. הוא לא התבייש לקנות לנו סוודרים משומשים שהיו בהם חורים. באתונה, למשל, היינו מבוקשים ונהגנו להסתובב בלילות כמו ערודני-לילה ובבארים בלי גרוש. היינו מבקשים שיתנו לנו שתי לירות על החשבון, והיינו מחזירים בלילה. היינו צריכים להפליג בהפלגה מסוכנת, רצינו לכיף, לאכול ארוחה טובה, אבל לא היה כסף. לא חשוב שלמחרת פיקדת על אוניה עם 4000 איש, שהיית אחראי לחייהם. כשזה הגיע לכסף, היתה ממש אווירה ספרטאנית. מה אמר לך שאול אביגור באותה פגישה בלי עוגה בסראג?

התחלנו להתריין איך מארגנים את התחנה. זו היתה הפעם הראשונה שהוא נתן למישור פיקוד על שייטת. היה לי ניסיון בפיקוד על אוניות גדולות. הוא סמך עליי בגלל נסיוני. למרות שהייתי רק בן 28, הוא העריך את שיקול דעתי, וידע שלא אעשה טשויז.

אייק אהרונוביץ, רביהחובל של ה-סאן קרשנט, טען שנים לאחר מכן שהיית צריך להתנגד בכוח לבריטים. הוא טען, שלא היית צריך לעצור את האוניות.

אני קיבלתי הוראה להביא ארצה מעפילים, לא גוויות. מולנו שאנשים שחשבו כמו אייק לא קיבלו פיקוד, כי הם היו מטביעים את האוניות. מי שחשב שצריך להתנגד לבריטים לא הבין את המלחמה. עוברת שצדקתי. האוניות הגיעו לדרדרגלים, וזה מה ששבר את הבריטים. לא פיצוץ של גשר, לא פיצוץ קינג דיויד. העוברת שלא יכלו לשבור את העליה לארץ-ישראל, זה מה ששבר אותם. לדעתי, כל מפקד אוניה, שהיה מביא אוניה לטביעה, צריך היה לעמוד למישפט. אם אקסודוס היתה טובעת, אייק היה מאושר? הוא לא היה טובע, הוא ידע לשתות.

אני הייתי על נוסט ישראל עם 11 תינוקות - הקטן בן יומיים, הגדול בן 18 יום - אז יכולתי להילחם ולסכן ילדי מעפילים, בזמן שילדי יגור ותל-אביב חיים לבטח לעולם אתגד להילחם בחייראם. כשאפשר להציל חייראם. האם ה-סאנים' הפליגו באישרור של בגרוריון?

זה היה על אף התנגדותו, אבל כשראו שהרכבות זו, שלחתי מיכתב שאין ברירה. עשיתי להם תרגיל. זה עבר. היה ברור שאי-אפשר לעבור והם נאלצו להסכים.

אחרי שעליתם על האוניות היתם צריכים להתנגד על שדה-מוקשים. הנווט הרוסי החליט שהוא לא רוצה להפליג. היתה לי בעיה, כי הייתי צמוד ללוח-מני. ב-11 הגיעה רכבת. אשה ילדה ברכבת והתינוק מת. לא היה זמן. אמרתי לשייקה דן שנקבור אותו בים אבל הוא התעקש וחיפש חברה קדישא. ב-3 הגיעה רכבת אחרונה. העלינו נוסעים בריצה ואז הנווט הצטלב והודיע שהוא לא מפליג. עשיתי איתו, דיל" נתתי לו שני בקבוקי וודקה, קיבלתי את המפות ואמרתי לרביהחובל גר - כעת האונייה היא הבנייני שלך. על פאן יורק היה צוות ספרדי שברח ממישטרו של פרנקו. אמרתי לרביהחובל ברציק - צריך לנסוע כל הלילה כשדה-מוקשים, אתה

סעק עם מדינה. היינו זקוקים לשש רכבות כדי להעביר את המעפילים. שש רכבות שיתקו את יוגוסלביה ליומיים. הם נעשו את זה תמורת כצע כסף? לא. הם היו קומוניסטים. הם רצו לעזור לנו נגד הבריטים. אהנו שלמנו רק את הוצאות-הדלק, ההובלה והתנועה. בלי שיתוף-פעולה של המדינות המערבות, זה לא היה אפשרי. התעורה בעיה מאיפה להפליג. אחרי אקסודוס החליטו הבריטים לרפוק אותנו עד הסוף, וכשעגנה פאן קרשנט בוונציה, הם שלחו אנשי-ספרדע ופוצצו את האונייה. היתה כאן הלשנה של רביהחובל האיטלקי?

נכון. הבריטים איימו על חיי מישפחתו, והוא הסגיר את פאן קרשנט. רביהחובל הישראלי, ברציק, עלה על החוף וסמך את הפירצה במלט. אחר כך תקנה האונייה ושתי הפאנים קיבלו הוראה לצאת לקונסטאנצה. הו עגנו שם שלושה יודשים עד שהתקינו כהן את האיוורור ואת בתי-השימוש - 120 בתי-שימוש על כל אוניה. כל אותו הזמן ידעו הבריטים על האוניות.

הם ידעו, קודם לשיחרור של רבי החובל האיטלקי, שאוניות-הבנה מנויר אורלינס נקנו על-ידי המוסד לעליה ב?

הם הפעילו את כל רשת-המודיעין שלהם. היו להם מודיעים בכל נמלי העולם. הם כיסו את כל התנועות כיסה-תיכון, נוסף לכך, היו בעלות מודיעין הצי הבריטי 52 אחוים בחברת של, שבה תדלקו כל האוניות. לא אוויה שתורלקה - פרטיה נשלחו ללונדון. הם הפעילו 400 סוכנים נגדינו. הם הפעילו לחץ על הרומנים. הרומנים נכנעו ואמרו להם שהמעפילים לא יצאו מקונ-סטאנצה. כך הפליגו הפאנים בנולגריה, כשאת המעפילים שלחנו לשם ב-11 רכבות; כשפנו

היינו זקוקים לשש רכבות להעביר אח המעפילים. שיחקנו את יוגוסלביה ליומיים

הבריטים כולגרים, אמרו להם אלה - אהנו לא יודעים על מה אתם מדברים. המערכה על הפאנים היתה השיא של עליה ב'. זה היה שיא המאבק כבריטים. בווי האמין ששבר את עליה ב', ואהנו האמנו שיש להשקיע מאמץ עליון, כדי שהאוניות האלה יפליגו.

ראשי ההגנה היהודית, ובראשם דויד בגרוריון, התנגדו להסלגת ה-סאנים, שפוכנה את ההצבעה בארם על חלוקת הארץ.

נכון, היתה פה בעיה פוליטית חמורה. הבריטים לחצו על האמריקאים, והנה הגיע ה-29 בנובמבר, ואני יושב בקונסטאנצה ושומע בבי-בייסי את פירת הקולות, כשאני יודע שה אמריקאים איימו שאת האוניות יפליגו, לא יצביעו בעד הקמת מדינה יהודית. האסטרטגיה הבריטית היתה מאוד פשוטה ומנוולת. הם לחצו על התורכים. לפי אמנת קושטא אסור היה לאוניות מלחמה לעבור במיצרי-נוספורוס. אוניות אזרחיות היו רשאיות לעבור רק עם תעודה כניטארית. הבריטים אמרו - הם מובילים בני-אדם כמו שמובילים בקר, אל תתנו להם לעבור. הם שידעו את התורכים וגמרו איתם שלא יתנו לנו לעבור.

הכנו שצריך לעשות הכל, כדי להגיע לדר-האגאי. איתם עברתם את הנוספורוס?

הם שידרו את התורכים. שאול אביגור, ראש המוסד לעליה ב', שלח לאיסטנבול את מווש פרלמן, שהיה עיתונאי אנגלי ומייגד באינטלג'נס הבריטי שעבר לכוחותינו. מווש קשר קשרים עם הגנרל הממונה על הנוספורוס ועם שרי-הבריאות. אביגור אמר לו - גמור איתם, דיל" על כמה שפרדעו.

כמו איתם על 50 אלף דולר כל אוניה. אך ידעתם אם השוחד שלכם גבוה מהשוחד של הבריטים?

זה היה הסיכון. היה ברור, שמי שישחד ביותר כסף - ינצח. כנראה שאהנו היינו על הגובה סוכם שהגנרל ושרהבריאות יוצאים בסוף השבוע להרים וחוזרים ביום השני בבוקר, ואילו אהנו היינו אמורים להגיע בשבת אחרי-צהריים